

Szülőföldem, Erdély

„Hogy tételesem mi a nemzet, azt nem csak a bölcsélet és politika, de a törvény könyvei is világosan pontokba foglalták. Hogy mit jelent érzelmileg nemzetben helyesen élni, vagyis mi legyen lelki normája viszonyunknak anyanyelvi társainkhoz: – akörül soha nem volt világszerte akkora – s oly fokozódó – a zavar, mint századunkban.”

(Illyés Gyula)

Hét évtizede már, hogy a magyarság egyharmada számára mást jelent a sírig feledhetetlen szülőföld és a haza fogalma. Erősen megváltozott – a bőrükön érzik naponta – a két szó hajdani összetartozása. Messze távolodott egymástól érzelmi tartalmuk, amióta Erdély XX. századi bölcs polihisztorja, Kós Károly papírra vetette a kegyetlen realitást: „Az ítélet végrehajtatott: Erdély, Bánság, Körös-vidék és Máramaros kétmillió magyarországi bekebelezett Romániába...”

A végzetes trianoni döntés óta, annak szomorú következményeként, napjainkra már ötmillióra tehető azoknak a magyaroknak a száma – szerte a világban –, akik elszakadtak a nemzet egységes tömbjétől, kívülrekedtek megcsonkított hazánk határain, akarataik ellenére. Ebből, legnagyobb egységként, mintegy hárommillióan Romániában eszik keserű kenyérüket – „buzgornak” (hazátlannak) neveztetve.

Az esztelen, népeket egymás ellen uszító politikai döntés olyan végzetes csapást hozott ránk, magyarokra, melytől csaknem elpusztult ezeréves munkálkodásunk gyümölcse: önálló államiságunk, a független magyar szellem. Legfájdalmasabb: elveszítettük a keleti magyarságot, annak évezredes földjét, Erdélyt, benne ősi értékeinket híven megtartó és mindenkor gazdagító népcsoportunkat, Attila ivadékait: *a székelységet*.

Kétségtelen, a trianoni döntés csupán területet, ezeréves magyar múltú és kultúrájú területet csatolt Romániához, ígérvén – miként demokráciában természetes –, hogy az ott élő, szülőföldjén maradó magyarság a *kulturális autonómiáját*, nemzeti öntudatát megőrizheti, szabadon fejlődhet. A mohó, máig agresszíven nacionalista új impérium azonban nem érte be az elcsatolt területtel, hatalmát a *lélekre* is szeretné kiterjeszteni, asszimilálni erőszakkal, véres kegyetlenséggel is. Lemondhatunk-e ilyen körülmények között az erdélyi magyar szellem továbbéléséről, a magyar kultúráról Erdélyben? Az elmúlt – jogtipró – évtizedek tanúsíthatják: az erdélyi magyar művelődés minden megtorpanása, fájdalmas sebe ellenére él, s mindaddig élni fog, amíg a magyarság ki nem pusztul a Kárpát-medencében. Mert – tapasztalhattuk – a politikai határok változhatnak (óh, hányszor változtak ebben a században!), de a magyar szótól, a magyar észjárástól nincs jogunk, sem nekünk, sem másoknak, megfosztani azokat a nemzettársainkat, véreinket, akik feje fölött – a történelem mostoha fintoraként – különböző politikai praktikák hatására, erőszakosan „átlépett a határ”. A politikai határok időleges módosításai – sokszor kell még elmondanunk, hogy minden nacionalista tudomásul vegye, – csak *állampolgárságot* változtatnak meg, lelkeket nem idomítanak teljesen mássá, egy új államhatalom kénye-kedvére. Az anyanyelv és az

elsődlegesen anyanyelvből táplálkozó *szellem*, az egyén önkifejezése állandóbb, mint az államhatár. Az ember nem változik olyan könnyen, mint a politika. Országhatárokat az erőszak módosíthat, de a szellem fölött nincs ilyen könnyű hatalma. Az erős szellem mindenkor ellenáll nem csak az erőszaknak, de a csábításoknak is.

Él, és szabad kifejezési lehetőséget követel az erdélyi magyar szellem is. Szüntelenül megújul, hosszas rejtőzködés után frissen előtűnik, mint a bűvópatak. Hiába üldözik ki — véres dorongokkal, tiltó rendeletekkel, bezáródó iskolakapukkal, brutális kínzásokkal — európaivá nemesedett kultúránkat a kolozsvári, marosvásárhelyi, nagyenyedi, zilahi és a többi évszázados műhelyekből, bent a szívekben, a magyar szívekben továbbra is ott él, lüktet és hat a magyar szellem, Európa egyik pótolhatatlan értéke. Van, ami élteni. Erdély ezeréves magyar történelmi múltja, felhalmozott tapasztalata. Szent István és Szent László király, Bethlen Gábor és Bocskai István, a Rákócziak és a Báthoryak államszervező bölcsessége, a Bolyaiak és a Telekiek kultúra- és tudományteremtő ereje éppen úgy benne van az ottani táj levegőjében, miként a székelyek szent hegyének, a Hargita fenyveseinek illata, s a Szent Anna-tó feletti sejtelmes párafelhő.

Századunkban a megmaradás Igéit a „Szent Öreg”, Kós Károly fogalmazta meg először az emlékezetes, 1921-ben megjelentetett *Kiáltó Szó* című röpiratában: „Nem szabad elfelejteni, hogy mi nem az egységes magyarságból elszakasztott egyszerű lélekszám vagyunk, de külön történelmi egység ezer esztendő óta, saját külön erdélyi öntudattal, önálló kultúrával, önérzettel, tudunk számolni minden helyzettel, tudunk kormányozni és tudunk nehéz vereségek után talpra állani. Erőnket ösmerjük, nem becsüljük azt túl, de nem is kicsinyeljük, sokszor próbáltuk, mennyit bírnak.” Ezek a tanulságos mondatok — melyek hozzánk is szólnak! — pontosan meghatározzák, miből táplálkozik, mi is élteni a magyar szellemet Erdélyben ezer esztendeje. Mi nem feledhetjük, nem is fogjuk feledni soha a történelmi tény: „Erdély időszámításunk utáni 896-tól 1918-ig mindig is osztatlan egységet képezett és a történelmi Magyarország szerves alkotórésze volt!”

A trianoni döntést követően kibocsátott Kós Károly-hitvallás minden szava máig időszerű. Különösen a tanulságokat levonó befejező rész két mondatát ajánlanám mindenki figyelmébe, idehaza és a határon túlra is. A két mondat ekképpen hangzik: „*Kiáltom a jelszót: építenünk kell, szervezkedjünk át a munkára. Kiáltom a célt: a magyarság nemzeti autonómiája.*”

Amikor az Erdély Művészetéért Alapítvány meghirdette pályázatát — miként azt felhívásunkban is megfogalmaztuk —, olyan alkotásokat várt, amelyek művészi eszközökkel mutatják be Erdély természeti szépségeit, hagyománykincsét, az ott élő emberek mindennapi életét és a magyar kultúra évezredes értékeit. Kíváncsi volt, hogy a pályaművek segítsék elő az Erdélyben élő népek barátságát és megértését. Úgy véljük, a kiállított művek eleget tettek a támasztott feltételeknek. Magukért beszélnek. Szeretnénk remélni, hogy a megértéshez az is hozzátartozik: megvalósul a Kós Károly által kitűzött cél, az erdélyi magyarság kulturális autonómiája. Ez az egyetlen békés út a harmonikus együttéléshez, a történelmi tények tiszteletben tartásához.

A pályázaton azonos feltételekkel vettek részt hivatásos és amatőr képzőművészek. A beküldött művek alapján nem különíthető el ez a két kategória. Örülünk, hogy sokszínű tárlatot lehetett összeállítani a pályaművekből, és talán arra is alkalmas ez a *seregszemle*, hogy megismerjük az Erdély-szerte, mostoha körülmények között alkotó magyar képzőművészeket. A kiállított képeken két gondolat mindenképpen közös: alkotójuk szülőföldszerepene és hűségese ragaszkodása a magyar szellemiséghez.

HAJDÚ DEMETER DÉNES